

Πῶς ἐτοιμάσθηκε αὐτὸ τὸ τεύχος... καὶ αὐτὸ τὸ ἄρθρο

Γιάννης Χαραλάμπους

Atelier Fluxus Virus

187, rue Nationale

59 800 Lille, Γαλλία

E-mail: yannis@fluxus-virus.com

Τὸ τεύχος αὐτὸ τοῦ **Εϋτύπου**, ἐτοιμάσθηκε μέσω Ω. Οἱ κύριες γραμματσοσειρές ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὸ τεύχος εἶναι ψηφιακὲς μορφὲς τῶν αὐθεντικῶν γραμματσοσειρῶν τῆς μονοτυπίας· ἀνήκουν στὸ Atelier Fluxus Virus (<http://www.fluxus-virus.com/gr>) καὶ δὲν εἶναι κοινόχρηστες (καὶ γι' αὐτὸ καὶ δὲν κυκλοφοροῦν δωρεὰν μέσω τοῦ Διαδικτύου). Ἡ λατινικὴ γραμματσοσειρὰ ποὺ συνοδεύει αὐτὲς τὲς ἑλληνικὲς γραμματσοσειρές, εἶναι ἡ Νέα Καληδονία τῆς Ἀντόμπη. Ὅσο γιὰ τὴν γραμματσοσειρὰ ποὺ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὰ ἀποσπάσματα προγραμματισμοῦ («βέρμπατιμ» σύμφωνα μὲ τὴν ὀρολογία τοῦ **TeX**) πρόκειται ἀπλούστατα γιὰ τὴν γραμματσοσειρὰ Μόνοσπεῖς τῆς Μπιτστρήμ, ποὺ περιγράφουμε στὴ σελίδα 33.

Τὰ ἄρθρα αὐτοῦ τοῦ τεύχους γράφτηκαν μὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους: ἄλλα εἶναι στὰ ἑλληνικά, ἄλλα στ' ἀγγλικά· ἄλλα σὲ πολυτονικό, ἄλλα σὲ μονοτονικό σύστημα· ἄλλα σὲ 8 μπίτ, ἄλλα σὲ 7 μπίτ. Ἔτσι π.χ. τὸ ἄρθρο τοῦ Δημήτρη ἀρχίζει ὡς ἑξῆς:

```

1  \title{\textsc{Bibl\'}{i}o-Parous\'}{i}ash}}
2  \author{Dhm'htrioc A. Fil'ippou}
3  \affiliation{%
4  K'atw Gatz'ea\
5  385 00 B'oloc}
6  \maketitle
7  \authorhead{Dhm'htrioc A. Fil'ippou}
8  \titlehead{\textsc{Bibl\'}{i}o-Parous\'}{i}ash}}
9  \label{art6}
10 \noindent
11 \textbf{%
12 >Ap'ostoloc Sur'opouloc, \textit{\LaTeX}}\kern -.25ex,
13 >Ekd'oseic Parathrht'hc, Jessalon'ikh 1998. Sel.\ 236.
14 \textlatin{ISBN} 960-260-990-7. Tim`h 3.952 drq. Diat'ijetai
```

```

15 >ap`o <'ola t`a bibliopwle-ia.
16
17 \medskip
18
19 Kat`a t`o prohgo'umeno >'etoc, <o Ap'ostoloc Sur'orouloc, <o
20 >ako'urastoc <'ellhnac >arqi\TeX{}qn'ithc, >'ekane t`hn >arq`h
21 t-hc >ep'ishmhc <ellhnik-hc bibliograf'iac to-u \TeX/\LaTeX\ m`e
22 t`hn kuklofor'ia to-u pr'wtou <ellhniko-u >eggeirid'iou to-u
23 \LaTeX\@. >Ed-w ka`i kair'o, k'aje m'eloc to-u
24 $*\epsilon\phi\i\tau*$ >'elabe t`o

```

Χρησιμοποιεί λοιπόν τον μεταγραμματισμό του αγαπητού φίλου Σίλβιο Λέβυ. Δεν φαίνεται στο παράδειγμα, αλλά στο άρθρο αυτό ο χαρακτήρας ~ χρησιμοποιείται για την περισπωμένη, και έτσι για να αποκτήσει ο Δημήτρης ένα αδιάσπαστο κενό του χρειάζεται μια ειδική έντολη: `\nobreakspace{}`. Αυτό και κουραστικό είναι, και άφυσικο.

Προσέξτε επίσης ότι για την παραμικρή λέξη σε λατινικούς χαρακτήρες (όπως π.χ. `\textlatin{ISBN}`) χρειάζεται την έντολη `\textlatin`.

Άς δούμε τώρα την αρχή του άρθρου του Απόστολου:

```

1 \title{\TeXνικές:\\
2   Στοιχειοθεσία κανόνων συνεπαγωγής}
3 \author{Απόστολος Συρόπουλος}
4 \affiliation{28ης Οκτωβρίου 366\\
5   671 00 Ξάνθη\\
6   \textlatin{E-mail: \texttt{apostolo@obelix.ee.duth.gr}}}}
7 \authorhead{Απόστολος Συρόπουλος}
8 \titlehead{\TeXνικές}
9 \maketitle
10 \label{art9}
11 \begin{multicols}{2}
12 Με αυτό το τεύχος εγκαινιάζεται μια νέα στήλη. Σκοπός της θα
13 είναι η σύντομη παρουσίαση συγκεκριμένων στοιχειοθετικών
14 προβλημάτων αλλά και τον τρόπο επίλυσης του προβλήματος με το
15 \TeX\ ή κάποιο άλλο εργαλείο, το οποίο όμως μπορεί να
16 συνεργαστεί με το \TeX. Για την πρώτη στήλη διαλέξαμε ένα
17 πρόβλημα το οποίο συναντά κανείς συχνότατα όταν

```

Έδω τα πράγματα είναι πολύ πιο απλά: το κείμενο είναι γραμμένο σε 8 μπίτ, φυσικά σε μονοτονικό σύστημα γιατί α') ο Απόστολος ως γνωστόν, γράφει μονοτονικά, και β') γιατί ο αγαπητός μας ΔΟΤ (Διεθνής Όργανισμός Τυποποίησης, αγγλιστί ISO) δεν προέβλεψε πολυτονική κωδικοσελίδα σε 8 μπίτ. Άλλα παρ' όλα

αυτά βλέπουμε ότι και εδώ ακόμα ο Απόστολος είναι αναγκασμένος να χρησιμοποιήσει την έντολη `\textlatin` το οποίο βέβαια είναι λυπηρό αφού οι ελληνικοί και οι λατινικοί χαρακτήρες είναι ξεκάθαρα διαφοροποιημένοι σ' αυτήν την κωδικοσελίδα.

"Ένα άλλο πρόβλημα, που δεν φαίνεται στο παράδειγμα είναι ή ελληνική απόστροφος: ο Απόστολος χρησιμοποιεί τον χαρακτήρα ", π.χ.

```
1 Δείτε όμως τι συμβαίνει όταν θέλουμε να κάνουμε πιο πολύπλοκα
2 πράγματα, π.χ., να έχουμε κανόνες σ" ένα περιβάλλον
3 \verb|array|
```

Δεν είναι λίγο αφύσικο να χρησιμοποιούμε μία διπλή (πληροφορική) απόστροφο για να αποκτήσουμε μία μονή;

Και τώρα να πώς αρχίζει το άρθρο του υποφαινομένου, που γράφτηκε έξω αρχής εκμεταλλευόμενο τις δυνατότητες του Ω:

```
1 \title{Πως <ετοιμάσθηκε >αυτ'ο τ'ο τε=υχος...
2 κα'ι >αυτ'ο τ'ο >άρθρο}
3 \author{Γιάννης Χαράλαμπος}
4 \affiliation{Atelier Fluxus Virus\
5                 187, rue Nationale\
6                 59 800 Lille, Γαλλία\
7                 E-mail: \texttt{yannis@fluxus-virus.com}}
8 \authorhead{Γιάννης Χαράλαμπος}
9 \titlehead{Πως <ετοιμάσθηκε >αυτ'ο τ'ο τε=υχος...
10 κα'ι >αυτ'ο τ'ο >άρθρο}
11 \maketitle
12
13 Τ'ο τε=υχος >αυτ'ο το=υ \euturou, <ετοιμάσθηκε μέσω ω. 0<ι
14 γραμματοσειρ`ες πο'υ βλέπετε ε>=ιναι >αυτ`ες πο'υ χρησιμοποι=ω
15 γι'α τ`ην δουλειά μου (πο'υ περιλαμβάνει μεταξ'υ >άλλων τ`ην
16 στοιχειοθεσία κα'ι σελιδοποίηση πολυτονικ=ων <ελληνικ=ων
17 κειμένων). πρόκειται γι'α ψηφιακ`ες μορφ`ες τ=ων α>υθεντικ=ων
18 γραμματοσειρ=ων τ=ης μονοτυπίας. <Όσο γι'α τ`ην γραμματοσειρ`α πο'υ
19 χρησιμοποιήθηκε γι'α τ'α >αποσπάσματα προγραμματισμο=υ
```

"Όπως βλέπετε, χρησιμοποιώ ένα μίγμα ελληνικών χαρακτήρων 8 μπιτ και βοηθητικών χαρακτήρων ASCII (για τὰ πνεύματα, τὴν βαρεία καὶ περισπωμένη καὶ τὴν ὑπογεγραμμένη). Καμία έντολη δέν χωρίζει τούς λατινικούς χαρακτήρες ἀπὸ τοὺς ἐλληνικούς. "Όπως φαίνεται στὸ παρακάτω παράδειγμα:

```
1 >Αλλ'α παρ' <όλα >αυτ'α βλέπουμε <ότι κα'ι >εδ=ω >ακόμα <ο
2 >Απόστολος ε>=ιναι >αναγκασμένος ν'α χρησιμοποιήσει τ`ην
```

χρησιμοποιῶ τὴν... ἀπόστροφο, γιὰ νὰ ἀποκτήσω τὴν ἑλληνικὴ ἀπόστροφο. Καὶ γιὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι τὸ Ω δὲν σταματᾷ μπροστὰ σὲ κανένα ἐμπόδιο, κυττᾶξετε προσεκτικὰ τὴν παρακάτω φράση:

σ' αὐτὸ τὸν κόσμος, le monde d'avant.

Τί βλέπετε; Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι μὲ τὸ ἐκπαιδευμένο μάτι τοῦ ΤηχΝίτη ποὺ ἔχετε, θὰ προσέξατε ὅτι ἡ λατινικὴ ἀπόστροφος δὲν εἶναι ἴδια μὲ τὴν ἑλληνικὴ: ἡ ἑλληνικὴ ἀπόστροφος πρέπει νὰ ἔχει ἀκριβῶς τὸ σχῆμα τῆς ψιλῆς, ἐνῶ ἡ λατινικὴ ἀπόστροφος εἶναι πιὸ μεγάλη καὶ μοιάζει πιὸ πολὺ μὲ ὑπερυψωμένο κόμμα.

Ὁ κώδικας τοῦ παραπάνω παραδείγματος εἶναι ὁ ἑξῆς:

```
1 \begin{center}
2 σ'-α>υτ'ο τ'ον κόσμος, le monde d'avant.
3 \end{center}
```

τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύει ὅτι τὸ Ω αὐτόματα ξεχωρίζει τὴν λατινικὴ ἀπὸ τὴν λατινικὴ ἀπόστροφο, παρ' ὅλο ποὺ ὁ χαρακτήρας ASCII ποὺ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴν εἰσαγωγή τοῦ κειμένου εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς¹

Ἄς δοῦμε τῶρα τὸ ἀρχεῖο «ὀδηγὸ» αὐτοῦ τοῦ τεύχους:

```
1 \documentclass{eutupon}
2 \usepackage{newomega}
3 \background{greek}
4 \load{usenglish}
5 \def\rmdefault{mtgreek}
6 \def\ttdefault{monospace}
7 \let\textlatin=\localusenglish
8 \let\textgreek=\localgreek
9 \def\selectlanguage#1{}
10 \makeatletter
11 \def\D@teC{>Απρίλιος 1999}
12 \makeatother
13 \NoC{2}
14 \usepackage{mflogo,graphicx,url,color,multicol,proof,moreverb}
15 \def\UrlFont{\fontencoding{OT1}\ttfamily}
16 \begin{document}
17 \pagenumbering{roman}
18 \begin{greek}[polytonic]
19 \pushocplist\GreekMixedOCP
20 \def-{}=}
```

¹ Τὸ τεστ εἶναι πολὺ ἀπλό: ἐὰν ἡ ἀπόστροφος ἀκολουθεῖ ἑλληνικὸ γράμμα, τότε εἶναι ἑλληνικὴ ἀπόστροφος, σὲ ὅλες τὶς ἄλλες περιπτώσεις εἶναι λατινικὴ ἀπόστροφος.

```
21 \input frontmat.tex
22 \end{greek}
23 \pagenumbering{arabic}
24 \input yannis-omega.tex
25 \cleardoublepage
26 \input GRtimes.tex
27 \cleardoublepage
28 \input yannis-wgl4.tex
29 \cleardoublepage
30 \begin{usenglish}
31 \usenglishcaptions
32 \input pap.tex
33 \end{usenglish}
34 \cleardoublepage
35 \input pictexB.tex
36 \begin{usenglish}
37 \usenglishcaptions
38 \input article.tex
39 \end{usenglish}
40 \cleardoublepage
41 {\pushocplist\GreekmixedOCP
42 \def~{=}
43 \input arthro.tex
44 }
45 \cleardoublepage
46 \begin{greek}[polytonic]
47 \pushocplist\GreekmixedOCP
48 \def~{=}
49 \input fil-eut2.tex
50 \end{greek}
51 \cleardoublepage
52 \input texniques.tex
53 \cleardoublepage
54 \input yannis-pws.tex
55 \end{document}
```

Ἡ πρώτη γραμμὴ λέει ὅτι χρησιμοποιοῦμε τὴν τάξη \LaTeX euturon. Οἱ γραμμὲς 2–4 φορτώνουν ὅλες τὶς ἀπαραίτητες ἐντολὲς γιὰ τὸ Ω : βασικὴ γλώσσα τοῦ τεύχους εἶναι τὰ ἑλληνικά, ἀλλὰ φορτώνουμε ἐπίσης τὰ ἀγγλικά HPLA . Οἱ

γραμμαμές 5-6 καθορίζουν τις οικόγενειες γραμματοσειρών². Οι γραμμές 7-9 είναι τὸ «ἀναγκαῖο κακό»: γιὰ νὰ μὴν ἀλλάξω τὰ ἄρθρα τῶν φίλων συνεργατῶν μας αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἔπρεπε νὰ «ἐξουδετερώσω» τὶς ἄχρηστες γιὰ τὸ Ω ἐντολές `\textlatin, \textgreek, \selectlanguage`.

Οἱ γραμμές 10-13 καθορίζουν τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν ἡμερομηνία αὐτοῦ τοῦ τεύχους. Οἱ γραμμές 14-17 εἶναι κλασσικές.

Τὸ πρῶτο ἀρχεῖο ποὺ διαβάζουμε περιέχει τὸν τίτλο καὶ διάφορες πληροφορίες πάνω στὸν Σύλλογο καὶ τὸ περιοδικό. Ὅπως βλέπετε στὶς γραμμές 18-22 χρησιμοποιήσαμε τὸ περιβάλλον `greek` μὲ τὴν ἐπιλογή `polytonic`. Αὐτὸ ἔγινε μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἔχουμε τὶς τυχρὸν ἡμερομηνίες καὶ λεζάντες σὲ πολυτονικὸ σύστημα, καὶ ἀλλοιῶς δὲν ἦταν ἀπαραίτητο. Ἡ ἐντολή `\pushocplist\GreekMixedOCP` χρειάστηκε γιὰτὶ τὸ κείμενο αὐτοῦ τοῦ ἀρχείου εἶναι μικτὸ 7 καὶ 8 μπίτ.

Ἡ περίεργη ἐντολή `\def~{=}` εἶναι ὁ τρόπος ποὺ βρήκα γιὰ νὰ ἀποφύγω τὴν χρῆση τοῦ `~` γιὰ τὴν περισπωμένη: ὁ χαρακτήρας αὐτὸς παραμένει ἐνεργός, ἀλλὰ ἡ ἐπέκτασή του εἶναι τὸ `=` καὶ ἔτσι πέφτουμε πάλι στὸν (γιὰ μένα) κλασσικὸ μεταγραμματισμὸ 7 μπίτ τῶν ἐλληνικῶν.

Τὸ ἄρθρο τοῦ Τζῶν Χόμπυ εἶναι στὰ ἀγγλικά. Στὴν γραμμὴ 30 χρησιμοποιῶμε τὸ περιβάλλον `usenglish` γιὰ αὐτὸ τὸ ἄρθρο (ξέροντας ὅτι ὁ Τζῶν εἶναι Ἀμερικανὸς καὶ ὄχι Βρετανός). Ἡ ἐντολή `\usenglishcaptions` ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὶς λεζάντες («Abstract») ἀντὶ γιὰ «Περίληψη» κλπ.). Καὶ αὐτὸ γιὰτὶ ἓνα γλωσσικὸ περιβάλλον Ω δὲν ἀλλάζει τὶς λεζάντες οἱ ὁποῖες θεωροῦμε ὅτι εἶναι μέρος τῆς βασικῆς γλώσσας τοῦ ἐντύπου.

— * —

Εὐχομαι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἐπεξεργασίας νὰ σᾶς εἶναι ἀρεστό, φίλες ἀναγνώστριες καὶ φίλοι ἀναγνώστες, ΤῚΧνίτριες/τες καὶ μὴ. Γιὰ νὰ εἶναι τὸ **Εὔτυπον** μιὰ μικρὴ προσφορὰ στὴν ἐλληνικὴ τυπογραφία ποὺ τόσο οἰκτρὰ κατακρούρησαν ἡ Μικροσὸφτ καὶ οἱ ἄλλες τυποκτόνες πολυεθνικές· καὶ δίκαια τὸ περιοδικό μας νὰ ὀνομάζεται «εὔ-τυπο».

² Μὲ τὸ συμπάθειο, ἀλλὰ μὴν δοκιμάσετε νὰ χρησιμοποιήσετε τὴν οἰκόγενεια `mtgreek`: δὲν εἶναι κοινόχρηστη, καὶ τὰ ἀπαραίτητα ἀρχεῖα ὑπάρχουν μόνο στὰ μηχανήματα τοῦ Ἀτελιὲ Φλούξους Βίρους